

PHÂN TÍCH SỰ ĐÁNH ĐỔI CỦA 2 DỰ ÁN THỦY ĐIỆN ĐỒNG NAI 6 VÀ 6A

**Tham luận của
Ban Phản biện Xã hội VACNE
Người Trình bày:
PGS.TS Nguyễn Đình Hòe**

Nguyên tắc chung

- Phát triển là bài toán đánh đổi giữa kinh tế và môi trường
- Cơ sở xem xét sự đánh đổi là nguyên tắc
PTBV : Đảm bảo sự hài hòa các phúc lợi Kinh tế - Xã hội và Môi trường

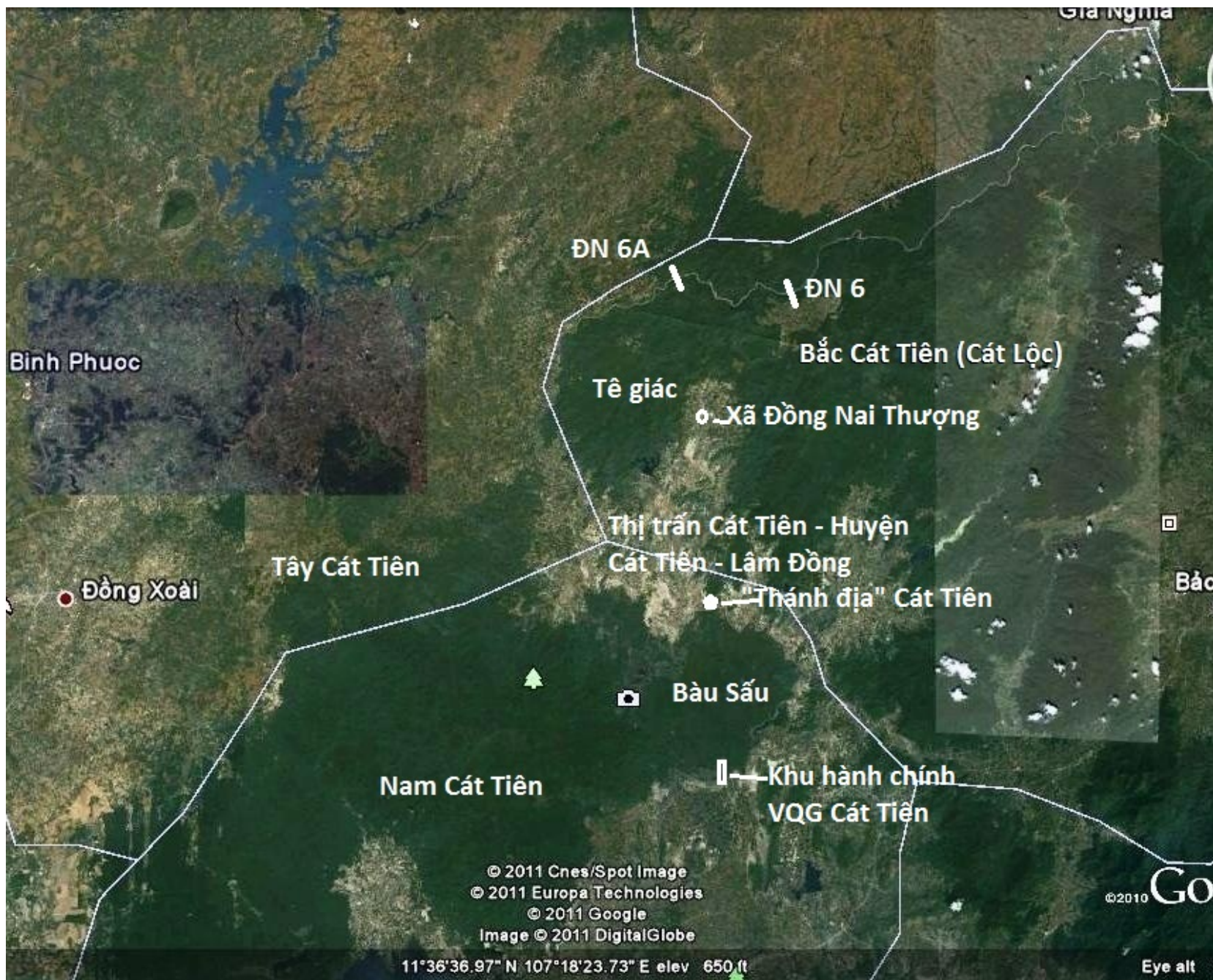
1. Giới thiệu chung về 2 dự án thủy điện ĐN 6 và 6A

- Hai dự án thủy điện Đồng Nai 6 và Đồng Nai 6A được tách ra từ Dự án thủy điện Đồng Nai 6 – đây là dự án nằm trong quy hoạch khai thác bậc thang thủy điện sông Đồng Nai, do Công ty cổ phần Tập đoàn Đức Long Gia Lai (DLG) làm chủ đầu tư.
- Dự án được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt tại văn bản số **1483/CP-CN** ngày 19/11/2002, Bộ Công Thương phê duyệt bổ sung Quy hoạch bậc thang thủy điện trên sông Đồng Nai tại Quyết định số **5117/QĐ-BTC** ngày 14/10/2010. Ngày 21-7- 2011, Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng đã ký ban hành quyết định số **1208/QĐ-TTg** phê duyệt quy hoạch phát triển điện lực quốc gia giai đoạn 2011-2020 có xét đến năm 2030.
- Từ quy hoạch này, Chính phủ đưa hai dự án thủy điện Đồng Nai 6 và 6A vào danh mục các dự án nguồn điện dự kiến được đưa vào vận hành giai đoạn 2011-2020.

- Tháng 5/2007, được sự đồng ý của UBND các tỉnh **Lâm Đồng, Đắk Nông, Bình Phước** và **Thủ tướng Chính phủ**, Công ty Cổ phần Tập đoàn Đức Long Gia Lai đã nghiên cứu đề xuất chia bậc thang Thủy điện Đồng Nai 6 theo quy hoạch năm 2002 thành hai bậc thang với tổng công suất 241 MW gồm : Thủy điện Đồng Nai 6, công suất 135MW và Thủy điện Đồng Nai 6A, công suất 106MW, tổng sản lượng điện hàng năm hai bậc là 997,2 triệu kWh (công suất tăng thêm 61MW, sản lượng điện hàng năm tăng thêm 223,6 triệu kWh so với phương án quy hoạch năm 2002), nhưng diện tích chiếm đất công trình và lòng hồ giảm từ 1954 ha xuống còn 372,23 ha; trong đó diện tích đất thuộc Vườn Quốc gia Cát Tiên chỉ còn bị ảnh hưởng **136,98** ha so với 732 ha, diện tích đất thuộc rừng phòng hộ của hai tỉnh Đắk Nông, Bình Phước chỉ còn bị ảnh hưởng 235,25 ha so với 1.222 ha trong phương án quy hoạch năm 2002.

- Trong văn bản báo cáo Thủ tướng Chính phủ về 2 dự án thủy điện Đồng Nai 6 và Đồng Nai 6A, Thứ trưởng Bộ NN và PTNT Hứa Đức Nhị khẳng định, ý kiến của các bộ ngành và địa phương có liên quan đều **đồng tình** với 2 dự án.
- Hai công trình đều được xây dựng theo kiểu nhà máy sau đập dâng, hồ chứa nhỏ (dung tích làm việc hồ của thủy điện Đồng Nai 6 là 15 triệu m³, của thủy điện Đồng Nai 6A là 9 triệu m³), ít gây gián đoạn dòng chảy cho hạ lưu.

2. Phân tích sự Đánh đổi

2.1.Đánh đổi về mặt môi trường

a.Lo ngại dự án gây hại cho Đa dạng sinh học khu Cát Lộc (khu bảo tồn loài tê giác)

- Khu Cát Lộc rộng gần 31 ngàn ha, phần sẽ bị ngập nước do thủy điện rộng gần 137 ha, chiếm 0,44% diện tích khu Cát Lộc, trên thực tế chỉ làm giảm chút ít nơi kiếm ăn của động vật Cát Lộc, rất ít ảnh hưởng đến nơi cư trú của động vật
- Phần diện tích sẽ bị ngập tuy có một số loài thực vật quý nhưng không nhiều do nơi đây là vùng bị rải chất diệt cỏ trong chiến tranh, phần lớn là sinh cảnh rừng mọc lại, lồ ô và cây bụi, lại bị khai hoang làm nương rẫy nhiều

Một vài hình ảnh về khu vực có thủy điện ĐN 6 và 6A

- DLG cần tính đến phương án trồng bù diện tích rừng bị ngập tại phân khu Phục hồi sinh thái của Cát Lộc.
- Ngoài ra 137 ha bị ngập sẽ trở thành hệ sinh thái đất ngập nước mới, đóng góp cho việc đa dạng hóa sinh thái của VQG Cát Tiên (tham khảo : khu đất ngập nước Vân Long Ninh bình xuất hiện sau khi đắp đê sông Hoàng Long, hồ Trị An xuất hiện sau khi xây dựng thủy điện Trị An nay là kho nước và khu bảo tồn đất ngập nước quan trọng)

2.1 Đánh đổi về Môi trường (tiếp)

**b. Lo ngại dự án
gây hại cho VQG
Cát Tiên nhất là
khu đất ngập
nước Bàu Sấu**

- Hai bậc thủy điện Đồng Nai 6 và 6A nằm ở ranh giới phía bắc của khu Cát Lộc (còn gọi là khu bảo tồn tê giác), nằm biệt lập với khu Bảo tồn Đa dạng sinh học cốt lõi của VQG Cát Tiên là khu Nam Cát Tiên qua cả chiều ngang của huyện Cát Tiên tỉnh Lâm Đồng hay khoảng 50 km theo đường sông, cách Bàu Sấu gần 70 km theo đường sông Đồng Nai
- Bàu Sấu đã xuất hiện hàng ngàn năm qua do các yếu tố tự nhiên (sụt hạ địa chất) được nuôi dưỡng bằng nguồn nước tại chỗ từ nhiều khe suối xung quanh chảy vào, tạo ra dị thường thủy văn dạng hướng tâm; trước đây nước Bàu Sấu vẫn chảy ngược ra sông ĐN

- Gần đây nước sông ĐN chảy vào Bầu Sấu qua suối ấp 4 vào mùa nước cao do biến động địa chất địa mạo
- Thủy điện ĐN 3 tích nước 5-6 tháng trong năm 2010-2011 nhưng Bầu Sấu vẫn tồn tại.
- Như vậy ĐN 6 và 6A – thời gian tích nước nhiều lắm là 1 tháng - có gây tác động đến Bầu Sấu nhưng tính đàn hồi môi trường của Bầu Sấu có thể chống chịu được
- Qua nghiên cứu hồ sơ và kiểm tra hiện trường, Tổng cục Lâm nghiệp cũng khẳng định, việc xây dựng thủy điện ĐN6 & ĐN6A không gây ảnh hưởng trực tiếp đến khu bảo tồn Tê giác cũng như vùng sinh cảnh Bầu Sấu”.

2.1.Đánh đổi về Môi trường (tiếp theo)

c. Lo ngại thủy điện ĐN 6 và 6A gây cạn nước cho thủy điện Trị An

- Thủy điện Trị An đang hoạt động có dung tích hồ chứa là 1,77 tỷ m³, dung tích hoạt động là 1,1 tỷ m³, gấp gần 46 lần dung tích hoạt động của 2 dự án Đồng Nai 6A (9 triệu m³) và DN 6 (15 triệu m³)
- Bên trên thủy điện Trị An và bên dưới ĐN 6A còn 5 bậc thủy điện thay cho ĐN 8 nằm trên đất hai huyện Tân Phú và Định Quán tỉnh Đồng Nai ,
- Tác nhân gây hại cho thủy điện Trị An (nếu có) **chủ yếu và trực tiếp** là 5 bậc thủy điện ở Tân Phú và Định Quán chứ không phải là ĐN 6 và 6a

Bản đồ vị trí 5 bậc thủy điện thay cho bậc ĐN 8

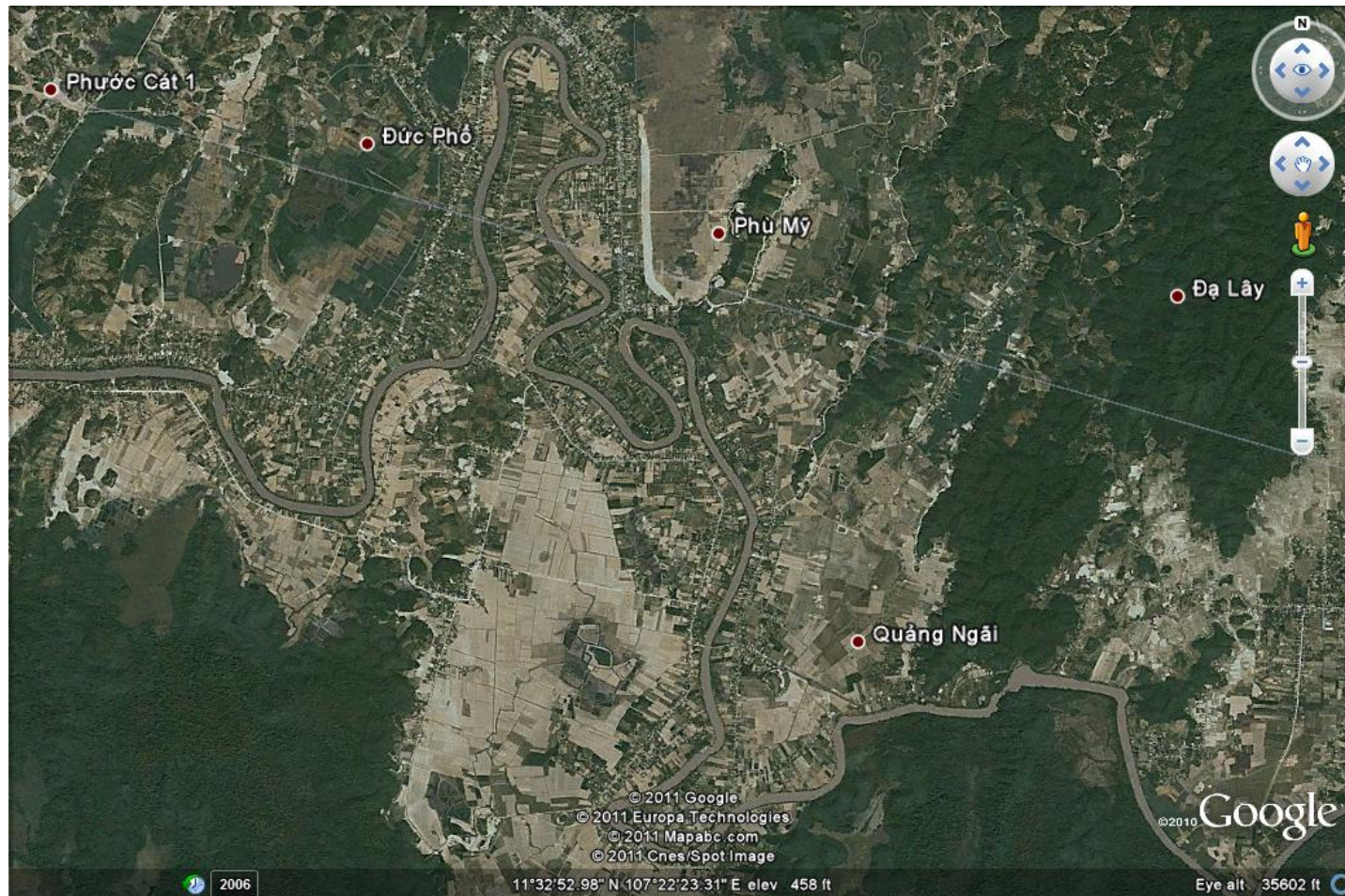

2.1.Đánh đổi về Môi trường (tiếp theo)

d. Lo ngại thủy điện ĐN 6 và 6A làm gia tăng lũ và hạn cho vùng hạ lưu đập, nhất là huyện Cát tiên tỉnh Lâm Đồng

- Ngay cả trước đây khi chưa có thủy điện trên sông ĐN, huyện Cát Tiên đã là “rốn lũ” của Lâm Đồng do mưa tại Cát Tiên là 2800 – 3000 mm/năm, có ngày mưa 150 mm. Cát Tiên vốn là một bồn địa giữa núi, sông ĐN uốn khúc mạnh và có đoạn thắt hẹp nên cứ mưa to là lụt.
- Xả lũ của các bậc thủy điện thượng nguồn có tham gia làm gia tăng thời gian và mức độ lũ,
- Thủy điện Đại Ninh đã chuyển nước về Bình Thuận nên góp phần giảm lũ sông Đồng Nai

Sự uốn cong kỳ dị của sông Đồng Nai chảy qua Cát Tiên làm nước lũ thoát chậm

Đoạn thất sông Đồng Nai càng làm lũ thoát chậm

- Trong chuỗi số liệu KTTV từ năm 1978 -2006 khi chưa có các công trình thủy điện trên sông Đồng Nai trừ Đa Nhím, lưu lượng tháng kiệt nhất tại tuyến đập Đồng Nai 6A (trước Bàu Sấu) vào tháng 3 năm 1978 là $9,02\text{m}^3/\text{s}$ và tại trạm Tà Lài (sau rừng cấm Nam Cát Tiên) cũng vào tháng 3 năm 1978 là $18,4\text{m}^3/\text{s}$
- Theo Đề án khai thác nước mặt thủy điện Đồng Nai 6A, lưu lượng bình quân nhỏ nhất qua thủy điện Đồng Nai 6A sau khi đã được điều tiết qua các bậc thủy điện bên trên gồm Đồng Nai 2,3,4,5 vào tháng 2 là $88,1\text{m}^3/\text{s}$ hoàn toàn đảm bảo nhu cầu nước theo yêu cầu sinh thái (10% lưu lượng trung bình năm tương đương $16,4\text{m}^3/\text{s}$) và yêu cầu cho nông nghiệp, sinh hoạt sau Đồng Nai 6A tổng cộng là $23,41\text{m}^3/\text{s}$.

- Việc xả nước qua Đồng Nai 6A được thực hiện qua tuabin khi phát điện và qua các cửa van xả của đập tràn (ngưỡng tràn thấp hơn mực nước chết 10m). Phần dung tích từ mực nước chết đến ngưỡng của đập tràn của hai hồ Đồng Nai 6 và 6A là **38,15 triệu m³** hoàn toàn có thể huy động xả cho hạ lưu trong trường hợp cực hạn với lưu lượng **23,41m³/s** trong thời gian 18 ngày – là yếu tố tích cực.
- Dung tích cần tích nước ban đầu cho hồ Đồng Nai 6 và Đồng Nai 6A lần lượt là 64,32 triệu m³ và 31,17 triệu m³. Cần có quy định trong thời gian tích phải trả lại cho hạ lưu 6A lưu lượng tối thiểu là 23,41 m³/s, do đó thời gian tích sẽ phải kéo dài khoảng 1 tháng với lưu lượng bình quân mùa kiệt là 52,1m³/s.

- Việc xả nước phát điện trong mùa khô góp phần tăng dòng chảy sông ĐN vào mùa khô hạn
- Ông Điều Kgiá, Chủ tịch UBND xã Đồng Nai Thượng, huyện Cát Tiên khẳng định: “Việc xây dựng thủy điện ĐN6 góp phần tích trữ nguồn nước mặt, tăng mực nước ngầm sẽ giảm tình trạng thiếu nước về mùa khô lâu nay thường xảy ra trên địa bàn xã”.
- Chủ đầu tư cũng cần nghiên cứu khả năng sử dụng nước của các hồ ĐN6 và 6A cho sinh hoạt của nhân dân thị trấn Đồng Nai huyện Cát Tiên trong mùa thiếu nước

2.1. Đánh đổi về Môi trường (tiếp theo)

e. Lo ngại thủy điện 6 và 6A làm mất rừng góp phần gia tăng khí nhà kính và khả năng chống lũ của rừng

- Mất 333 ha rừng trong số đó có 137 ha rừng hỗn giao với một diện tích không lớn cây thân gỗ ở Cát Lộc sẽ làm giảm hấp thụ chừng 2.300 T CO₂/năm bởi thực vật rừng;
- Dự án cần phải và có khả năng trồng lại diện tích rừng này ngay chính tại khu Cát Lộc và các diện tích mất rừng phòng hộ khác theo quy định của pháp luật;
- Lượng điện 1 tỷ KWh/năm giúp giảm phát xả CO₂ 525.000 Tấn/năm nếu so với nhiệt điện

- Ông Hà Công Tuấn, Phó Tổng cục trưởng Tổng cục Lâm nghiệp (Bộ NN&PTNT) cho biết: “Qua theo dõi việc chuyển đổi rừng và đất lâm nghiệp sang xây dựng công trình thủy điện từ trước đến nay cho thấy, bình quân để đạt công suất 1MW nhà máy thủy điện cần mất trung bình từ 4-10 ha rừng và đất rừng.
- Theo ông Lương Văn Ngự- Phó GĐ Sở Tài nguyên môi trường Lâm Đồng, tỷ lệ này là 16 ha đất rừng cho 1MW.
- Nhưng ở hai thủy điện ĐN6 & ĐN6A, tỷ lệ mất rừng để có 1MW khá thấp, chỉ 1,5ha.

2.1. Đánh đổi về môi trường (tiếp theo)

g.Lo ngại thủy điện 6 và 6A làm giảm mực nước ngầm khu vực hạ lưu sông, tạo cơ hội cho nước mặn xâm lấn gây thiệt hại cho hàng triệu dân hạ lưu sông Đồng Nai.

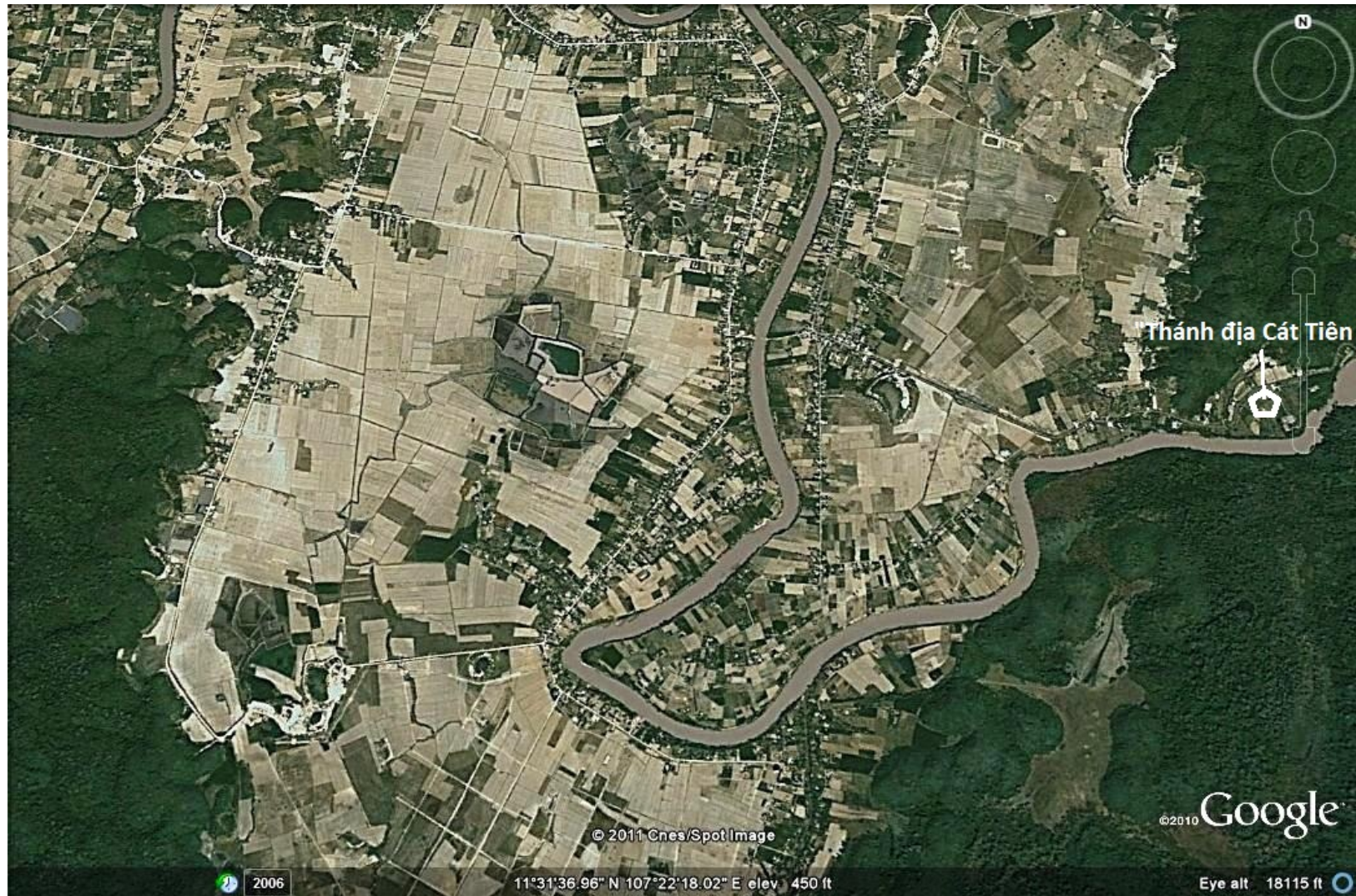
- Khả năng này là không hiện hữu vì bên dưới ĐN 6 và 6A còn thủy điện Trị An và 5 bậc thủy điện thay cho ĐN 8 cũng đã được Bộ Công thương phê duyệt theo đề nghị của UBND tỉnh Đồng Nai

2.2. Đánh đổi về mặt KT - XH

a. Dự án ĐN 6 và 6A sẽ nhấn chìm Thánh địa Cát Tiên và các di chỉ khảo cổ khác

- Kết quả khảo sát và trao đổi với BQL “Thánh địa” cho thấy ‘Thánh địa’ Cát Tiên không có nguy cơ bị ngập lũ, đặc biệt sau khi có thủy điện Đại Ninh chuyển nước về Bình Thuận.
- Còn ý kiến cho rằng “**biết đâu** trong diện tích 137 ha bị ngập do thủy điện 6 và 6A có di tích lịch sử thì sao ? - Diện tích này là bờ sông dốc đứng, đổ lở, ít khả năng có di tích khảo cổ. Nếu trong quá trình khảo sát gặp dấu tích thì sẽ tiến hành khai quật và đánh giá theo luật DSVH

Vị trí “Thánh địa” Cát Tiên trong thung lũng Tiểu cát Tiên

VACNE DN 6. Tháng 9/2011

2.2. Đánh đổi về mặt KT – XH (tiếp theo)

b. Dự án gây thiệt hại cho nghề cá, sự di cư của cá

- Thủy điện Trị An là bậc sau cùng, Cả đoạn sông ĐN gần 300 km có 13 bậc thủy điện lớn nhỏ . Thực tế nếu không có 2 bậc DN 6 và 6A thì tuyến thủy văn này cũng đã là một chuỗi hồ.
- 137 ha bị ngập có thể giúp phát triển nghề nuôi các lồng bè và du lịch như sinh kế thay thế

2.2. Đánh đổi về mặt KT – XH (tiếp theo)

b. Lo ngại tác động xấu đến nghề cá trên đoạn sông chịu ảnh hưởng

- Tác động này cần được tính đến trong báo cáo ĐTM
- Tuy nhiên lòng hồ dài 20 km được tạo ra sẽ góp phần phát triển nuôi các lồng bè với mật độ thích hợp để giữ sạch môi trường cho nhu cầu cấp nước sinh hoạt khi cần thiết.

2.2. Đánh đổi về mặt KT – XH (tiếp theo)

c. Cho rằng Dự án vi phạm Điều 7 Luật Đa dạng sinh học Việt Nam

- Dự án chưa triển khai vì chờ kết luận cho phép của các cơ quan có trách nhiệm, vì thế Chủ đầu tư 2 dự án không vi phạm luật ĐSH cũng như luật BV và PT rừng

2.2. Đánh đổi về mặt KT – XH (tiếp theo)

d. Lo ngại dự án gây tác động xấu đến văn hóa người bản địa như Mạ, S'tieng, M'nông

- Cần nâng cấp chất lượng Đánh giá tác động MT XH và có biện pháp giảm thiểu tác động tiêu cực (Hiện nay báo cáo ĐTM mới là dự thảo, Bộ TNMT chưa thẩm định)
- Dự án không phải tái định cư hộ dân nào là một lợi thế, nếu có tác động tiêu cực thì chỉ là lĩnh vực sinh kế của một bộ phận nhỏ dân cư

2.2. Đánh đổi về mặt KT – XH (tiếp theo)

Những mặt được của dự án thủy điện ĐN 6 và 6A

- Dự án tạo ra sản lượng điện 1 tỷ KWh/năm đủ đáp ứng nhu cầu điện của 3 tỉnh Đắk Nông, Bình Phước và Lâm đồng, góp phần đảm bảo an ninh năng lượng quốc gia,
- Đóng góp kinh tế cho địa phương và quốc gia,
- Hỗ trợ cấp nước sinh hoạt cho huyện Cát Tiên,
- Tạo ra một hệ sinh thái nước mới,
- Góp phần đáp ứng nhu cầu việc làm của địa phương

3. Nhận xét chung

1. Dự án ĐN 6 và 6a có **gây tác động tiêu cực nhất định** đến MT và VQG Cát Tiên và dòng chảy sông Đồng Nai nhưng **không đến mức nghiêm trọng** như một bộ phận dư luận xã hội đánh giá.
2. Có khả năng và giải pháp cải thiện để giảm thiểu tác động tiêu cực đến mức chấp nhận được. Chủ dự án cần xem xét các giải pháp giảm thiểu tác động tiêu cực và nâng cấp chất lượng báo cáo ĐTM.
3. Ngày 20-6-2011, Bộ NN&PTNT có Báo cáo số:1741/BNN-TCLN, trình Thủ tướng Chính phủ về việc điều chỉnh quy hoạch Vườn quốc gia Cát Tiên để triển khai xây dựng nhà máy thủy điện ĐN6 & ĐN6A.

3. Nhận xét chung (tiếp theo)

- Báo cáo này đánh giá: ***“Hai công trình thủy điện ĐN6 & ĐN6A ít gây gián đoạn dòng chảy cho hạ lưu. Việc xây dựng hai công trình này tuy có ảnh hưởng đến tài nguyên rừng..., nhưng ít ảnh hưởng trực tiếp đến khu vực bảo tồn loài Tê giác và sinh cảnh Bầu sấu của Vườn quốc gia Cát Tiên, các mục tiêu cơ bản của Vườn này vẫn được đảm bảo do diện tích chuyển mục đích không lớn và kéo dài theo dải hẹp dọc sông ĐN là ranh giới ngoài của Vườn”***
- Chúng tôi thấy rằng nhận định của Bộ NN và PTNT trên đây là chính xác. Đề nghị chủ dự án – DLG - cân nhắc thực hiện các giải pháp giảm thiểu các tác động tiêu cực đã nói trên trong tham luận này; đề nghị VACNE gửi kiến nghị đến các cấp có thẩm quyền cho phép DLG tiếp tục thực hiện dự án ĐN 6 và 6A.

XIN TRÂN TRỌNG CẢM ƠN

